

En Joan va començar a fer instruments musicals mentre donava classes a l'Escola Massana. Ara, ja solament es dedica als clavicèmbals, dut, és clar, pel seu amor a la música.

—¿Et consideres una persona amb vocació musical?

—Poca o molta, sempre he fet música. M'agrada cantar i ara la faig construint instruments, que també és una manera de fer música.

—¿Com se't va acudir de dedicar-te a fer instruments?

—No ho sé pas massa... Va ser una cosa intuïtiva que m'hi va empènyer i el consell d'un bon amic i músic: en Salvador Mas, que em va reconèixer unes certes habilitats i intuïcions. I un bon dia, sense ni saber gairebé com, vaig fer el meu primer instrument musical amb una capsa de fusta... Al principi em vaig inclinar cap a la construcció de les violes de gamba, però després em vaig anar decantant cap als instruments de teclat, i més en concret cap als clavicèmbals.

—¿Cal tenir nocions de música per ser un artesà de la música?

—Sí, però no és pas imprescindible. Cal tenir, això sí, oïda.

—¿Quants instruments hauràs construït al llarg d'aquests anys?

—La veritat és que no els he pas comptat. Però, tenint en compte que difícilment se'n poden fer dos a l'any, vés comptant. Però, és clar, no sempre es tracta de fer instruments nous. També n'he restaurat alguns, a d'altres els he canviat o arreglat coses... Però, tot i així, el nombre d'instruments no és pas gaire elevat. Però, de fet, i màxim, en faig un a l'any. El del Palau de la Música Catalana, per exemple, des que m'hi vaig posar fins que l'he entregat han passat dos anys.

—¿Has anat canviant la tècnica?

—No, no. Faig servir sempre la mateixa.

En Joan Martí, autodidacte en aquest camp, ho és en tots sentits.

Fins i tot en la dels estris o eines —fetes per ell mateix en molts casos— que fa servir per

Joan Martí: "M'agrada fer l'instrument pensant en la persona per a qui el faig"

En Joan Martí és un d'aquells artesans a qui agrada passar desapercbut. Ben segur, poca gent sap que a Barcelona, a Sarrià en concret, en un dels seus carrers, s'amaga un taller on des de fa setze anys en Joan Martí construeix des del començament del procés fins al final —a mà— clavicèmbals, instruments musicals medievals. Les que surten de les seves mans són, sens dubte, obres d'art.

Montserrat Minobis

AVUI

a la construcció d'aquests instruments, que necessiten una fusta especial per a cadascuna de les seves parts.

—El que sí vas millorant més que no pas canviant. Encara que no sóc gaire partidari de repeticions, en els dos últims models que he fet hi he estat menys perquè ja no he hagut de preparar tants utilatges, ni dissenyar potes o altres coses que fan més fàcil la feina. Però ja saps que fins ara sempre han estat peces úniques...

—¿Ho vas, diguem, estandaritzant?

—Bé, una miqueta. Però tampoc vull dedicar-me a repetir un model. El repeteixo, i poc, fins que puc experimentar sobre el mateix perquè em permeti, després, millorar el que he fet. En els tres últims, per exemple, són iguals, iguals sobre la mateixa base però sense ser iguals del tot. Ja estinc pensant de fer una cosa diferent en el pròxim. Segurament fer-los iguals em resultaria econòmicament més a compte, però aquest no és el meu estil ni ho vull fer.

—¿Els fas distints pensant en el lloc o en la persona?

—És clar. En el del Palau,

per exemple, ho he hagut de tenir molt present. Tant pel que fa a la marqueteria com al so i al color. I quan es tracta d'una persona procuro tenir-hi el màxim de contacte possible perquè cadascú pugui dir com vol el teclat o el so de l'instrument... A més, a mi m'agrada fer un instrument pensant en la persona per a qui el faig.

—¿Mantens contactes amb altres constructors europeus?

—Sí, sempre que puc ho faig. Resulta molt enriquidor i interessant.

—¿Has fet algun instrument per a altres països?

—Hi he fet restauracions i, ja fa anys, un clavicèmbal per a França.

—La construcció de clavicèmbals, ¿es fa també de forma industrialitzada, com els pianos?

—Sí, sí, també. Fins i tot pel sistema kitt. És a dir, que te'l pots fer tu mateix.

—¿Quin tipus de fusta utilitzes?

—Veuràs, la fusta està en funció de la procedència de l'instrument, flamenc o italià, per exemple. Ara tinc ganes de fer-ne un de tipus italià, i, per tant, hauré d'agafar xiprer, un

xiprer que tinc i que ja és molt vell. Si vull fer-ne un de característiques flamenques, hauré de treballar amb fusta de pollancre, i si en vull fer un d'alemany, doncs un altre tipus de fusta. De fet, com que n'he fet molts de flamencs, la fusta que més he utilitzat ha estat el pollancre, que és amb la que es fa la caixa de l'instrument. La fusta, naturalment, condiona el so.

—¿Són fustes fàcils d'obtenir?

—En certa manera, sí. Però heig de recórrer sempre a la fusta de fora, importada, ja que el pollancre d'aquí és massa prim i fàcilment s'esberla.

—¿I en necessites molta?

—El que es necessita és varietat, segons la funció de cadascuna de les parts de l'instrument. La caixa, per exemple, ha de contemplar la capacitat de registre i la de so. Després, el teclat, el mecanisme del so, una altra. I així tot.

—I tot això ho has après fent-ne...

—Sí, i també observant els instruments històrics, que han estat el meu mestre. A més de les consultes o intercanvis que hagi pogut mantenir amb altres

constructors europeus. I l'inconvenient que pugui representar ser autodidacte en aquest sentit també té, al meu entendre, els seus avantatges. En aquest sentit, preguntar-se un mateix el perquè de les coses et fa que les analitzis molt més i amb més profunditat. És, si tu vols, un procés més lent, però per a mi ha estat molt més enriquidor.

—Després de tots aquests anys d'experiència i millores en l'art de construir clavicèmbals, ¿has arribat a poder seure davant d'un d'aquests instruments i tocar alguna cosa?

—Jo toco el necessari per poder harmonitzar bé els instruments i deixar-los a punt, però tinc l'esperança d'arribar a vell i poder tocar més i millor.

—¿La música medieval és la que més t'agrada?

—No, no... M'agrada tota la música, especialment la coral. Jo vaig començar a fer clavicèmbals perquè em va sobtar i impressionar molt la música del Renaixement tocada amb els instruments de l'època, i em va arribar tan endins que vaig pensar de fer aquests instruments perquè sonessin d'aquella manera... Però des d'un

punt de vista de gustos estrictament musicals, no em limito només a la música d'una època.

—¿Quant arriba a costar un clavicèmbal sortit de les teves mans?

—A mi sempre em resulta molt difícil valorar la meua feina, perquè només les hores gastades ja són difícilment calculables; la fusta, tots els materials utilitzats, al llarg de mesos i mesos, se'm fa sempre difícil de dir. Però, per posar-ne un exemple, diem que podria costar o valer sis o set milions de pessetes... També em sembla, però, que no hi ha al mercat instruments que valguin això, no ho sé, no. Jo suposo que un clavecí de dos teclats —i sense estar-ne segur— pot valer quatre o cinc milions.

Ja m'agradaria —i molt— poder fer instruments senzills de molta qualitat i que pogués comprar-los una persona amb poques possibilitats econòmiques que no en pot comprar un dels altres... Però això és difícil. Però jo sol no em veig amb cor de compaginar la construcció dels dos tipus d'instruments... Si no fos que hi hagués algú o alguna institució que hi aportés ajut, llavors es podria fer.

—¿Has pensat mai a ensenyar la feina tan esplèndida que fas perquè tingui continuïtat?

—A mi m'agradaria, i ho he proposat alguna vegada —per exemple, quan donava classes a l'Escola Massana—, muntar una escola o taller d'instruments d'arc, tradició que ja hem tingut, per altra banda. Jo ho he experimentat i ara, justament, començo a fer-ne. I això, amb poc espai i amb una inversió mínima es pot fer i estic segur que tindria molt èxit.

—¿I la resposta a la teva proposta quina va ser?

—Doncs, i encara que resulti sorprenent, va ser que era un treball poc creatiu. Fer instruments musicals, doncs, o ensenyar a fer instruments musicals, va ser considerat poc artístic. Quan, en realitat, amb les formes d'un instrument, amb petites variacions, el que en realitat està fent és el so. I això és poc creatiu i poc artístic! Serà, però, qüestió d'insistir-hi.

tribuna oberta

Quico Sabaté, 30 anys després

Ricard de Vargas-Golarons

Avui, a dos quarts de nou del matí, s'acompleixen trenta anys de la mort d'en Quico Sabaté, a Sant Celoni, per dos somatents falangistes i un guàrdia civil, després de protagonitzar una espectacular fugida de Mas Clarà, encerclat per 300 civils, i caminar —greument ferit— uns 18 quilòmetres, fins a Fornells de la Selva, on raptat un tren en direcció a Barcelona.

Francesc Sabaté Llopart, conegut per *El Quico*, guerriller català antifranquista més destacat i de més ressò popular a Catalunya, prengué les dimensions d'un mite vivent per al poble català, humiliat i reprimat dels anys quaranta i cinquanta, mentre la seva actuació era tergiversada pel franquisme, essent tractat de *bandolero*, *malhechor*, *asesino*, *atracador*... I d'*home vengatiu i sanguinario*.

¿Qui va ser en realitat en Quico Sabaté?

Després d'aquests anys transcorreguts d'ençà la seva mort, cal defugir tot tipus de deformacions o idealitzacions, tot aproximant-nos a la seva dimensió real.

En aquest sentit, el llibre

Sabaté. Guerrilla urbana en España (1945-1960), d'Antoni Tèllez, traduït a diversos idiomes —i que incomprendiblement troba dificultats a ser publicat en versió catalana, enriquida amb noves aporacions—, ens apropa enormement a la personalitat real d'en Quico Sabaté.

Des de ben jove, el 1931 fins a la seva mort, es va mantenir sempre fidel a la seva trajectòria revolucionària, lluitant aferrissadament per una societat més justa i humana. Car per a ell "l'home està fet per a viure en una societat on regni el respecte humà mutu".

Ben aviat, des del 1945, destacà com a activista llibertari antifranquista, i un cop creada la infraestructura de suport (més de 50 bases i dipòsits d'armes a la Catalunya vella), es llançà, amb els seus grups d'acció, a una lluita desigual contra el règim fran-

quista.

La seva activitat més important, la que hi dedicà més temps, va ser la propagandística, malgrat que sovint era conegut més pels atracaments, molts d'ells espectaculars, els diners dels quals servien per a ajudar els presos i les seves famílies i per al manteniment de la infraestructura guerrillera.

Com a propagandista i organitzador, confeccionà i repartí nombrosa propaganda antifranquista, octavilles, manifestos, publicacions... Féu sentir la seva veu —en crides antifranquistes gravades en cintes, als menjadors de diverses fàbriques, alhora que un 12 d'abril col·locava una bandera republicana, davant de l'Arc del Teatre...

Realitzà també d'altres activitats, com la d'atemptats contra monuments i personalitats franquistes, alliberament de presos, i s'esforçà so-

bretot en l'organització de diversos grups de suport, en condicions d'intervenir quan fos possible realitzar una acció generalitzada, com la finalitat d'enderrocar el règim.

Ajudat per pàgesos i treballadors, en Quico Sabaté va sobreviure l'any fatídic de 1949, en què pràcticament van ser aniquilats la gran majoria de grups guerrillers urbans. En Quico, tanmateix, va seguir la lluita, en les difícils condicions dels anys cinquanta, caracteritzades per l'enduriment de la repressió, la quasi desaparició de l'oposició política i armada, l'enfortiment del règim franquista mercès al suport i ajut de les democràcies occidentals, l'oposició de la CNT de l'exili francès a les accions guerrilleres, i la col·laboració entre les policies espanyola i francesa.

Tots aquests fets van crear per als grups d'en Sabaté, Faceries i Ramon Vila —únics

grups sobrevivents— un aïllament —malgrat seguir disposant d'ajuda— i una sensació, sovint, d'inseguretat, enormement perjudicial per a les seves accions.

¿Per què davant d'una situació tan adversa en Quico Sabaté va mantenir-se en la lluita fins al final?

"Som els que no hem claudicat ni claudicarem, i seguirem lluitant per la llibertat del poble mentre tinguem un alè de vida", deia en una nota.

Ell no podia deixar de lluitar mentre existís el règim franquista, que ell no reconeixia, i se sentia obligat a combatre'l fins a la fi, seguint una obstinada, entossudada fidelitat a tota una vida, una trajectòria revolucionària, de lluita i entrega per una societat més humana i alliberada.

Referint-se a l'actitud de l'exili confederal de Tolosa de Llenguadoc, afirmà: "Considero que l'alliberament de la ter-

ra que ens va veure néixer ha d'aconseguir-se per mitjà de l'acció i no amb discursos ni paperam".

Per altra banda, Quico Sabaté estimava profundament la terra el seu país on actuava i es mantingué sempre fidel a la llengua catalana, que parlà en tot moment. La lluita contra el franquisme significava també per a ell la lluita per les llibertats nacionals catalanes, negades i perseguides pel nou règim.

A primers de gener de 1960 desapareixien per sempre cinc guerrillers catalans que formen part dels diversos centenars morts en la lluita contra el franquisme a Catalunya.

No n'hi ha prou amb el record ni les paraules per aquells centenars de catalans que tot ho van donar per la dignificació i per les llibertats del seu poble. Fóra més just i merescut que tinguessin un reconeixement oficial, un homenatge, a través del qual poguessin viure en la memòria popular, recuperant el lloc d'honor que els pertany en la nostra història contemporània.

Ricard de Vargas-Golarons és historiador